

Pielęgniarstwo opieki paliatywnej

redakcja naukowa prof. dr hab. n. med. Krystyna de Walden-Gałuszko,

mgr Anna Kaptacz,

dr n. o zdr. Izabela Kaptacz

Spis treści

1.1. Założenia i organizacja opieki paliatywnej	22
1. WPROWADZENIE DO OPIEKI PALIATYWNEJ – Izabela Kaptacz, Anna Kaptacz	22
1.1.1. Definicja i filozofia postępowania w opiece paliatywnej	23
1.1.2. Rozwój opieki paliatywnej na świecie i w Polsce	27
1.1.3. Pacjent objęty opieką paliatywną w systemie opieki zdrowotnej w Polsce	28
1.1.4. Formy opieki paliatywnej w Polsce	29
1.2. Charakterystyczne aspekty pielęgniarstwa w opiece paliatywnej	32
1.2.1. Wpływ Cicely Saunders, Hanny Chrzanowskiej i Virginii Henderson na rozwój pielęgniarstwa w opiece paliatywnej	33
1.2.2. Kształcenie pielęgniarek w dziedzinie opieki paliatywnej w Polsce	34
1.2.3. Kompetencje i miejsce pielęgniarki w interdyscyplinarnym zespole opieki paliatywnej	35
1.3. Pacjent podmiotem opieki paliatywnej	37
1.3.1. Potrzeby nieuleczalnie chorych	37
1.3.2. Przebieg choroby niepoddającej się leczeniu	38
1.3.3. Podmiotowość pacjenta w opiece paliatywnej	40
2.1. Terminologia i genealogia pojęć jakości życia oraz jakości opieki	44
2. ZAGADNIENIA JAKOŚCI W OPIECE PALIATYWNEJ – Anna Kaptacz	44
2.2. Jakość życia a jakość opieki	46
2.3. Aspekty oceny jakości życia	47
2.4. Narzędzia stosowane w ocenie jakości życia	48
2.4.1. Indeks stanu sprawności Karnofsky’ego	48
2.4.2. Indeks jakości Spitzera	48
2.4.3. Rotterdamska lista objawów	49
2.4.4. Szpitalna skala lęku i depresji	49
2.4.5. ESAS (Edmonton Symptom Assessment System)	50
2.4.6. Kwestionariusz EORTC QLQ – C30 (European Organization for the Research and Treatment of Cancer Quality of Life Questionnaire – Core 30)	50

2.4.7. STAS (Support Team Assessment Schedule)	51
2.5. Zarządzanie a jakością opieki	51
2.6. Kryteria oceny jakości opieki	53
3.1. Ból w chorobie nowotworowej – Izabela Kaptacz, Marcin Wiśniewski, Sybilla Brzozowska-Mańkowska, Michał Graczyk	55
3. PODSTAWY KLINICZNE I OPIEKA NAD PACJENTEM Z CHOROBAŁĄ NOWOTWOROWĄ W OPIECE PALIATYWNEJ	55
3.1.1. Patomechanizm bólu przewlekłego i jego rodzaje	56
3.1.2. Ocena bólu przewlekłego	60
3.1.3. Zasady farmakoterapii bólu przewlekłego i przebijającego	63
3.1.4. Niefarmakologiczne metody leczenia bólu przewlekłego	74
3.1.5. Rola i zadania pielęgniarki w ocenie oraz monitorowaniu bólu	75
3.2. Opieka nad pacjentem z zaburzeniami ze strony układu oddechowego – Joanna Flakus	80
3.2.1. Kaszel	80
3.2.2. Chrypka	81
3.2.3. Duszność	83
3.2.4. Krwioplucie	85
3.2.5. Krwotok z płuc	86
3.2.6. Płyn w jamie opłucnowej	87
3.2.7. Zapalenie płuc	88
3.3. Opieka nad pacjentem z zaburzeniami ze strony układu pokarmowego – Marcin Wiśniewski, Michał Graczyk, Sybilla Brzozowska-Mańkowska	90
3.3.1. Nudności i wymioty	90
3.3.2. Czkawka	97
3.3.3. Zmiany w obrębie jamy ustnej	99
3.3.4. Dyspepsja, zespół uciśniętego żołądka, wzdęcia, dysfagia	108
3.3.5. Krwawienia do przewodu pokarmowego	115
3.3.6. Niedrożność przewodu pokarmowego	120
3.3.7. Zaparcie stolca i zaciopowanie kałem	124
3.3.8. Biegunka	131
3.3.9. Zaburzenia gospodarki wodno-elektrolitowej	134
3.3.10. Wodobrzusze	137
3.3.11. Stomie	139
3.4. Zasady żywienia i nawadniania pacjentów objętych opieką paliatywną – Wiesława Piotrowska, Anna Białoń-Janusz, Adrianna Ziomba	142
3.4.1. Zasady żywienia pacjentów objętych opieką paliatywną – Wiesława Piotrowska, Adrianna Ziomba	142

- 3.4.2. Nawadnianie pacjentów objętych opieką paliatywną – Anna Białoń-Janusz160
- 3.5. Opieka nad pacjentem z zaburzeniami ze strony układu moczowego i płciowego – Anna Kaptacz167
 - 3.5.1. Niewydolność nerek167
 - 3.5.2. Objawy ze strony układu moczowego168
 - 3.5.3. Pielęgnowanie pacjenta z cewnikiem zewnętrznym i wewnętrznym170
 - 3.5.4. Pielęgnowanie pacjenta z przetokami172
- 3.6. Opieka nad pacjentem z objawami neuropsychiatrycznymi – Bożena Łukaszek, Izabela Kaptacz176
 - 3.6.1. Przygnębienie176
 - 3.6.2. Zaburzenia lękowe177
 - 3.6.3. Zespół depresyjny179
 - 3.6.4. Zaburzenia świadomości181
 - 3.6.5. Zespół majaczeniowy182
 - 3.6.6. Splątanie183
 - 3.6.7. Ośpienie184
 - 3.6.8. Zaburzenia snu185
 - 3.6.9. Niedowłady i porażenia186
 - 3.6.10. Neurologiczne zespoły paranowotworowe188
 - 3.6.11. Tendencje i próby samobójcze189
- 3.7. Postępowanie objawowe w innych zaburzeniach u pacjentów objętych opieką paliatywną192
 - 3.7.1. Zmęczenie – Anna Białoń-Janusz192
 - 3.7.2. Wyniszczenie nowotworowe – Anna Białoń-Janusz199
 - 3.7.3. Sedacja paliatywna – Marcin Wiśniewski, Wiesława Piotrowska, Sybilla Brzozowska-Mańkowska207
 - 3.7.4. Nadmierna potliwość, gorączka – Anna Białoń-Janusz211
- 3.8. Stany nagłe w opiece paliatywnej – Marcin Wiśniewski, Sybilla Brzozowska-Mańkowska216
 - 3.8.1. Zespół żyły głównej górnej216
 - 3.8.2. Zespół ucisku rdzenia kręgowego218
 - 3.8.3. Hiperkalcemia222
 - 3.8.4. Hiponatremia223
- 3.9. Opieka nad pacjentem ze zmianami w obrębie skóry i tkanki podskórnej – Marcin Wiśniewski, Izabela Kaptacz, Sybilla Brzozowska-Mańkowska226
 - 3.9.1. Ogólne zasady leczenia ran226
 - 3.9.2. Odleżyny243
 - 3.9.3. Owrzodzenia nowotworowe256
 - 3.9.4. Popromienne zapalenie skóry263

3.10. Opieka nad pacjentem z zaburzeniami hematologicznymi – Anna Kliś-Kalinowska	273
3.10.1. Niedokrwistość	273
3.10.2. Neutropenia, małopłytkowość	278
3.10.3. Zakrzepica żył głębokich	281
3.10.4. Zaburzenia zakrzepowo-zatorowe	283
3.10.5. Rola i zadania pielęgniarki w ocenie oraz monitorowaniu zaburzeń hematologicznych	286
3.11. Podstawy kliniczne i opieka pielęgniarska nad pacjentem z zaburzeniami seksualnymi – Anna Kaptacz, Izabela Kaptacz	289
3.12. Opieka nad pacjentem w ostatnich godzinach życia – Agnieszka Kwiecińska	295
3.12.1. Opieka nad pacjentem w okresie umierania	295
3.12.2. Zasady łagodzenia objawów w okresie umierania	297
3.12.3. Rzęzenie przedśmiertne	302
3.12.4. Towarzyszenie umierającemu i jego rodzinie	303
3.12.5. Rola pielęgniarki w opiece nad pacjentem i jego rodziną w okresie przedagonalnym i agonalnym	304
3.12.6. Postępowanie po śmierci chorego	307
4. PODSTAWY KLINICZNE I OPIEKA NAD PACJENTEM Z CHOROBAŁ NIEOWOTWOROWĄ O NIEPOMYŚLNYM ROKOWANIU – Dominik Krzyżanowski, Michał Graczyk	309
4.1. Przewlekła niewydolność krążenia	310
4.1.1. Opieka paliatywna nad chorymi z niewydolnością krążenia	313
4.2. Przewlekła niewydolność oddechowa. Przewlekła obturacyjna choroba płuc (POChP)	314
4.2.1. Dominujące objawy, opieka i leczenie paliatywne w POChP	316
4.3. Choroby układu nerwowego	321
4.3.1. Stwardnienie zanikowe boczne (ALS, amyotrophic lateral sclerosis)	321
4.3.2. Stwardnienie rozlane (SM, sclerosis multiplex)	322
4.3.3. Choroba Parkinsona	325
4.3.4. Choroba Huntingtona	326
4.4. Choroba Alzheimera i inne typy zaburzeń otępiennych	327
4.4.1. Zaburzenia otępienne typu alzheimerowskiego	328
4.5. Zespół nabytego niedoboru odporności (AIDS, acquired immunodeficiency syndrome)	332
4.5.1. Rola opieki paliatywnej i hospicyjnej u pacjentów z AIDS	335
4.6. Przewlekłe choroby nerek	338
4.7. Marskość wątroby	341
5. DZIECKO W OPIECE PALIATYWNEJ – Agata Panas, Bożena Łukaszek	345
5.1. Modele, zasady i odrębności pediatrycznej opieki paliatywnej	346
5.1.1. Modele pediatrycznej opieki paliatywnej	346
5.1.2. Zasady pediatrycznej opieki paliatywnej	348

5.1.3. Odrębności pediatrycznej opieki paliatywnej	349
5.2. Postępowanie pielęgnacyjno-lecznicze w wybranych zaburzeniach u dzieci objętych opieką paliatywną	355
5.2.1. Ból u dzieci	355
5.2.2. Zaburzenia motoryki przewodu pokarmowego u dzieci	360
5.2.3. Padaczka u dzieci	363
5.2.4. Problemy pulmonologiczne u dzieci	364
5.3. Komunikowanie się z chorym dzieckiem	365
5.4. Rodzice i rodzeństwo chorego dziecka	366
5.5. Śmierć dziecka i opieka nad rodziną w okresie żałoby	368
6. WIELOKULTUROWOŚĆ W PIELEŃNIARSTWIE – Bożena Łukaszek, Katarzyna Mucha	371
7.1. Zasady bioetyczne obowiązujące w opiece paliatywnej	380
7. ZAGADNIENIA ETYCZNO-PRAWNE – Bożena Łukaszek	380
7.2. Eutanazja	381
7.3. Zagadnienia prawne	383
7.3.1. Rozporządzenia na wypadek śmierci	383
7.3.2. Prawa pacjenta	385
7.3.3. Stałe pełnomocnictwa	389
7.3.4. Testament życia	390
8.1. Definicja zespołu wypalenia zawodowego i jego objawy	392
8. OBCIĄŻENIE PRACĄ I ZESPÓŁ WYPALENIA ZAWODOWEGO (BURNOUT SYNDROME) W PRACY PIELEŃNIARSKIEJ – Bożena Łukaszek	392
8.1.1. Fazy zespołu wypalenia zawodowego	393
8.1.2. Objawy wypalenia zawodowego	393
8.2. Model stopnia niedopasowania między osobą a środowiskiem zawodowym	394
8.3. Przyczyny zespołu wypalenia zawodowego	396
8.4. Pomiar wypalenia zawodowego	397
8.5. Metody radzenia sobie z wypaleniem zawodowym	398
9.1. Założenia opieki komplementarnej, rodzaje zajęć terapeutycznych	401
9. PODSTAWY OPIEKI KOMPLEMENTARNEJ W OPIECE PALIATYWNEJ – Anna Białoń-Janusz	401
9.2. Relaksacja	404
9.2.1. Techniki relaksacyjne	404
9.2.2. Inne techniki	405
9.3. Trening autogenny	405
9.4. Trening Jacobsona	406
9.5. Muzykoterapia	406

9.6. Terapia zajęciowa	407
9.7. Aromaterapia	409
9.8. Akupunktura	411
10.1. Wsparcie psychologiczne	413
10.1.1. Potrzeby psychiczne chorych u kresu życia – Krystyna de Walden-Gałaszko	413
10. PROBLEMY PSYCHICZNE, SPOŁECZNE I DUCHOWE PACJENTÓW I ICH RODZIN	413
10.1.2. Przekazywanie niepomysłnych wiadomości – Krystyna de Walden-Gałaszko	415
10.1.3. Wsparcie psychiczne – Krystyna de Walden-Gałaszko	416
10.1.4. Problemy rodziny – Krystyna de Walden-Gałaszko	420
10.1.5. Żałoba i osierocenie – Krystyna de Walden-Gałaszko	425
10.1.6. Rola pielęgniarki w zakresie wsparcia socjalnego – Anna Kaptacz	428
10.2. Wsparcie społeczno-socjalne – Krystyna Kochan	432
10.2.1. Problemy społeczno-socjalne w aspekcie ciężkiej choroby w rodzinie	435
10.2.2. Możliwości wsparcia społeczno-socjalnego	437
10.2.3. Rola wolontariatu w aspekcie wsparcia społeczno-socjalnego	442
10.2.4. Pielęgniarka a pracownik socjalny	442
10.3. Wsparcie i pomoc duchowa – Michalina Wieszołek	446
10.3.1. Ból totalny i ból duchowy	446
10.3.2. Religijność a duchowość	448
10.3.3. Kryzys duchowy i możliwość pomocy choremu i jego rodzinie	451
10.3.4. Rola pielęgniarki w rozpoznawaniu problemów duchowych, egzystencjalnych i religijnych pacjenta oraz jego rodziny	453
11.1. Strategia postępowania fizjoterapeutycznego w opiece paliatywnej	457
11. REHABILITACJA I FIZJOTERAPIA W OPIECE PALIATYWNEJ – Agnieszka Wójcik, Anna Pyszora, Iwona Drewnik	457
11.2. Procedury fizjoterapeutyczne stosowane w opiece paliatywnej	461
11.3. Rola i zadania pielęgniarki w zakresie działań fizjoterapeutycznych	463
11.4. Pacjent samodzielny	464
11.5. Pacjent unieruchomiony	468
11.5.1. Obrót na porażoną stronę ciała	469
11.5.2. Obrót na „zdrową” stronę ciała	471
12.1. Podstawowe leki stosowane w opiece paliatywnej	476
12. PODSTAWY FARMAKOTERAPII W OPIECE PALIATYWNEJ – Agnieszka Zalas	476
12.2. Wybrane leki nieopiodowe	477
12.2.1. Słabe leki opiodowe	479
12.2.2. Silne leki opiodowe	480
12.3. Inne leki stosowane w leczeniu objawowym	482

12.4. Zasady, drogi i sposoby podawania leków w opiece paliatywnej489

12.5. Interakcje leków stosowanych w opiece paliatywnej490

12.6. Kompetencje pielęgniarki opieki paliatywnej w zakresie ordynacji produktów leczniczych,
wyróbów medycznych i wystawiania skierowań na badania494

APPENDIX – Katarzyna Mucha, Izabela Kaptacz500

SKOROWIDZ558